

Τμήμα Οικονομικών
Επιστημών

**MSc law &
economics**

DEPARTMENT of ECONOMICS,
UNIVERSITY of MACEDONIA
and SCHOOL of LAW,
ARISTOTLE UNIVERSITY of THESSALONIKI

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Νομική Σχολή

ΔΙΪΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Διπλωματική Εργασία

**ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΝΟΜΙΚΑ ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΕΣ ΟΙ
ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΥΤΕΣ**

Της
ΙΣΜΗΝΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Σαρτζετάκης Ευτύχιος

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης Δίκαιο και Οικονομικά

Οκτώβριος 2020

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά, τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Σαρτζετάκη Ευτύχιο, για την πολύτιμη βοήθεια, την κατανόηση και την υπομονή του.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση εφαρμογών Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης από τη μεριά των επιχειρήσεων, καθώς και στην εξέταση του κατά πόσο υπάρχει η πιθανότητα οι συγκεκριμένες δράσεις να γίνουν νομικά δεσμευτικές. Αρχικά, γίνεται η παρουσίαση των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Αναφέρονται οι βασικές προϋποθέσεις υιοθέτησής τους καθώς και τα οφέλη αυτής. Στη συνέχεια αναλύονται τα δύο πιο διαδομένα πρότυπα περιβαλλοντικής διαχείρισης το ISO 14001 και το Ευρωπαϊκό Πρότυπο Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS/ Eco-management and Audit Scheme). Έπειτα, εξετάζεται η πιθανότητα του να γίνουν νομικά δεσμευτικές οι δράσεις των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Τέλος εξάγονται τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας.

Abstract

The present thesis aims at the analysis of applications of Environmental Management Systems by the companies, as well as at the examination of the possibility that the specific actions become legally binding. First, the Environmental Management Systems are presented. The basic conditions for their adoption as well as its benefits are mentioned. Then, the two most common environmental management standards are analysed, ISO 14001 and the European Standard for Ecological Management and Control (EMAS / Eco-management and Audit Scheme). Next, the possibility of making the actions of the Environmental Management Systems legally binding is examined. Finally, the conclusions of the present research are presented.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	7
1.Βιωσιμότητα και βιώσιμη απόδοση φυσικών πόρων.....	8
1.1Προγράμματα Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	9
2.Βιώσιμη ανάπτυξη.....	11
2.1Στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη.....	12
3.Εταιρική κοινωνική ευθύνη.....	14
3.1Τριμερής Διάσταση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.....	16
3.2Εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης βάσει της τριμερούς της διάστασης.....	16
3.3Η περιβαλλοντική διάσταση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.....	17
4.Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	18
4.1Η Έννοια της Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	18
4.2Ορισμός Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	20
4.3Εμφάνιση Προτύπων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	20
4.4Στάδια Υιοθέτησης Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	22
4.5Οφέλη από την υιοθέτηση ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	23
5.Το Πρότυπο Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ISO14001.....	25
5.1Παρουσίαση του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης ISO.....	25
5.2Ορισμός του Προτύπου ISO 14001.....	26
5.3Προϋποθέσεις και Βήματα για την Εφαρμογή ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης Σύμφωνα με το Πρότυπο ISO 14001.....	28
5.3.1Προϋποθέσεις.....	28
5.3.2Βήματα.....	29

5.4Οφέλη από την καθιέρωση του συστήματος ISO 14001.....	32
6.Το Ευρωπαϊκό Πρότυπο Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS/ Eco-management and Audit Scheme).....	33
6.1Προϋποθέσεις και Απαραίτητα Βήματα για την Εφαρμογή EMAS.....	35
6.1.1Προϋποθέσεις.....	35
6.1.2Απαραίτητα Βήματα.....	36
6.2Οφέλη από την εφαρμογή του συστήματος EMAS.....	37
7.Εξέταση της πιθανότητας να γίνουν νομικά δεσμευτικές οι δράσεις των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	39
Συμπεράσματα.....	42
Βιβλιογραφία.....	44

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη κοινωνία, σε μια ραγδαία μεταβαλλόμενη οικονομία, οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί πρέπει να προσαρμόζονται στις συνθήκες, ούτως ώστε να μπορούν να διατηρήσουν και να μεγιστοποιήσουν στον καλύτερο δυνατό βαθμό το μερίδιό τους στην αγορά, όμως παράλληλα, οφείλουν να διατηρούν και το κοινωνικό τους πρόσωπο, δεδομένου ότι αποτελούν βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη και την εξέλιξη και της εκάστοτε κοινωνίας. Δεδομένης της παγκοσμιοποίησης, δεν αρκεί η λήψη μεμονωμένων ενεργειών από συγκεκριμένες χώρες, αλλά συντονισμένες κινήσεις από το σύνολο των χωρών, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό η παγκόσμια ευημερία.

Βάσει των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης, η κοινωνική ανάπτυξη και η οικονομία των κρατών θα πρέπει να προσανατολίζεται στην ικανοποίηση των αναγκών του σήμερα, χωρίς, όμως, να παρεμποδίζονται οι ευκαιρίες για την ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενεών (Ruzevicius,2009).

Η επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ περιβάλλοντος, κοινωνίας και οικονομίας θεωρείται απαραίτητη για την κάλυψη των αναγκών του παρόντος, χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις ανάγκες τους.

Η αειφόρος ανάπτυξη ως στόχος επιτυγχάνεται εξισορροπώντας τους τρεις πυλώνες της αειφορίας, τον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον περιβαλλοντικό.

Οι προσδοκίες της κοινωνίας για βιώσιμη ανάπτυξη, διαφάνεια και υπευθυνότητα έχουν εξελιχθεί με όλο και πιο αυστηρή νομοθεσία, λόγω των αυξανόμενων πιέσεων στο περιβάλλον από τη ρύπανση, την αναποτελεσματική χρήση των πόρων, την ακατάλληλη διαχείριση αποβλήτων, την κλιματική αλλαγή, την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων και την απώλεια της βιοποικιλότητας.

Αυτό οδήγησε τους οργανισμούς να υιοθετήσουν μια συστηματική προσέγγιση της περιβαλλοντικής διαχείρισης, εφαρμόζοντας Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, με σκοπό να συμβάλουν στον περιβαλλοντικό πυλώνα της αειφορίας.

1.Βιωσιμότητα και βιώσιμη απόδοση φυσικών πόρων

Με τον όρο αειφορία-βιωσιμότητα ονομάζουμε τον εναλλακτικό τρόπο οικονομικής ανάπτυξης, ο οποίος έχει γνώμονα την ελαχιστοποίηση του κόστους που μετατίθεται στο περιβάλλον και διέπεται από τις εξής αρχές(Μάρδας,2008):

- Τον επαναπροσδιορισμό εννοιών της οικονομικής δραστηριότητας, όπως για παράδειγμα, το κόστος, η μόλυνση, τα οικονομικά αγαθά κ.α. με μεγαλύτερο περιβαλλοντικό προσανατολισμό.
- Την πιο αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων και της ενέργειας και την περαιτέρω ανάπτυξη περιβαλλοντικά αποδοτικότερων τεχνολογιών.
- Τη διασφάλιση ότι το εκάστοτε παραγόμενο και προσφερόμενο στην αγορά προϊόν, ενσωματώνει σε ένα μεγάλο βαθμό το περιβαλλοντικό κόστος (www.ecogreens.gr).

Επιπλέον, ο όρος βιωσιμότητα, σχετίζεται με τον οικονομικό όρο βιώσιμη απόδοση ενός φυσικού πόρου. Στην οικονομική των φυσικών πόρων ορίζεται ότι η απόδοση ενός ανανεώσιμου πόρου είναι βιώσιμη, εφόσον περιορίζεται στην καθαρή μεγέθυνση του φυσικού κεφαλαίου του σε κάθε χρονική περίοδο. Το ερώτημα που τίθεται στην προκειμένη, είναι το κατά πόσο μπορούμε να επεκτείνουμε τον ορισμό της βιώσιμης μεγέθυνσης, ούτως ώστε να περιλαμβάνει και τους μη ανανεώσιμους πόρους. Σε θεωρητικό επίπεδο κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί, εφόσον τα κέρδη από τη χρήση των φυσικών πόρων επενδύονται σε κεφάλαιο, με τέτοιο τρόπο που να διατηρείται διαχρονικά σταθερή η αξία των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και κατ' επέκταση της κατανάλωσης. Βασιζόμενοι στον παραπάνω ορισμό, η βιώσιμη μεγέθυνση θα επέτρεπε διαχρονικά την κατανάλωση της αύξησης της καθαρής προστιθέμενης αξίας μιας οικονομίας, δεδομένου ότι έχει ληφθεί υπόψιν η απαξίωση του συνολικού κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένου και του φυσικού (Παπανδρέου, Σαρτζετάκης, 2002).

1.1 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκδίδει και διανέμει ανά τακτά χρονικά διαστήματα, οδηγούς, αναφορικά με την περιβαλλοντική πολιτική την οποία θα πρέπει να ακολουθούν τα κράτη μέλη, ούτως ώστε να ικανοποιηθούν οι διεθνείς συνθήκες οικολογικής πολιτικής (Μάρδας, 2008). Ενδεικτικά:

- **Σχέδια Δράσης για το Περιβάλλον (Environmental Action Plans):** Τα συγκεκριμένα προγράμματα περιβαλλοντικής δράσης είναι έγγραφα μέσω των οποίων η ΕΕ δίνει στις κυβερνήσεις των χωρών, καθώς και σε άλλους οργανισμούς, συγκεκριμένες οδηγίες, ούτως ώστε οι πολιτικές παραγωγής τους να είναι όσον το δυνατόν περισσότερο περιβαλλοντικά προσανατολισμένες. Τα ΕΑΡ μπορεί να έχουν εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό προσανατολισμό ή ακόμη και να αναφέρονται σε κάποιον συγκεκριμένο τομέα. Βασικός τους στόχος είναι η καθιέρωση οικονομικά αποδοτικών αλλά παράλληλα ρεαλιστικών τρόπων παραγωγής, λαμβάνοντας ως γνώμονα το περιβάλλον. Διαχωρίζονται σε «Εθνικά Σχέδια Δράσης για το Περιβάλλον» (NEAP) και «Τοπικά Σχέδια Δράσης για το Περιβάλλον» (LEAP), στοχεύοντας στην παροχή ενός συντονισμένου σχεδίου δράσης, ενσωματώνοντας τις περιβαλλοντικές εκτιμήσεις στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των εθνών (www.europa.eu.int). Πιο συγκεκριμένα:

1. **Εθνικά Σχέδια Δράσης για το Περιβάλλον (National Environmental Action Plans- NEAP):** Πρόκειται για προγράμματα, τα οποία δίνουν στις κυβερνήσεις των κρατών μελών συγκεκριμένες οδηγίες που αφορούν την παραγωγή πολιτικών για το περιβάλλον. Συμπεριλαμβάνονται σε αυτά με ακρίβεια οι ευθύνες των εθνικών εκπροσώπων, καθώς και τα χρονοδιαγράμματα τα οποία θα πρέπει να τηρηθούν και οι απαραίτητες οικονομικές ρυθμίσεις. Οι συγκεκριμένες οδηγίες ενσωματώνονται στα περιβαλλοντικά προγράμματα της εκάστοτε χώρας, καθώς και στις στρατηγικές αλληλοβοήθειας μεταξύ των χωρών. Επιπλέον, τα NEAP έχουν τη δυνατότητα να λάβουν περιφερειακό χαρακτήρα μεταξύ χωρών οι οποίες συνδέονται γεωγραφικά μεταξύ τους, γεγονός το οποίο προϋποθέτει συντονισμένη διαχείριση μεταξύ των χωρών αυτών (Μάρδας, 2008).
2. **Τοπικά Σχέδια Δράσης για το Περιβάλλον (Local Environmental Action Plans- LEAP):** Πρόκειται για προγράμματα περιβαλλοντικής δράσης τοπικού χαρακτήρα, προγράμματα δηλαδή τα οποία τοποθετούν τα περιβαλλοντικά

ζητήματα σε τοπικό επίπεδο και τα αξιολογούν σε κοινοτικό επίπεδο (Μάρδας,2008).

Όσον αφορά τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περιλαμβάνουν και ορισμένα εργαλεία τα οποία αναφέρονται σε θέματα διοικητικά και θεσμικά. Τα συγκεκριμένα εργαλεία βοηθούν τις αρμόδιες υπηρεσίες, να ευθυγραμμιστούν με τα διεθνή περιβαλλοντικά πρότυπα και να καθορίσουν τη δράση των ενεργειών τους, προκειμένου να εφαρμόσουν την περιβαλλοντική πολιτική τους. Αποτελεσματικά μπορούν να θεωρηθούν τα μέτρα τα οποία διέπονται από τις ακόλουθες προϋποθέσεις (Μάρδας, 2008):

1. Ότι τα συγκεκριμένα εργαλεία χρησιμοποιούνται από αξιόπιστους μηχανισμούς λήψης και επιβολής αποφάσεων. Επιπλέον χρησιμοποιούνται από μηχανισμούς ελέγχου των αποτελεσμάτων, τα οποία οφείλουν να κοινοποιούνται με εκθέσεις-αναφορές στα αρμόδια όργανα της ΕΕ.
2. Ότι τα όργανα που είναι αρμόδια για την εφαρμογή των κοινοτικών Οδηγιών, κινούν τις διαδικασίες που αφορούν την περιβαλλοντική πληροφόρηση, παρέχοντας παράλληλα εγγυήσεις για την πλήρη κατανόηση, τη συνεργασία και την εφαρμογή των απαραίτητων μέτρων.
3. Ότι προτού να εφαρμοστούν οι Οδηγίες της Κοινότητας, υπάρχουν οι ανάλογες υποδομές, οι οποίες είναι προαπαιτούμενες, ούτως ώστε να εφαρμοστεί ορθά η περιβαλλοντική πολιτική.

2.Βιώσιμη ανάπτυξη

Ως βιώσιμη ανάπτυξη ορίζουμε την ανάπτυξη εκείνη, που ικανοποιεί τις ανάγκες των σύγχρονων γενεών, χωρίς, όμως, παράλληλα να υποβαθμίζει τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών, μέσω της καταστροφής του περιβάλλοντος. Επομένως, η οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη θα πρέπει να επιτευχθεί, διατηρώντας το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους αυτού. Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι η προστασία του περιβάλλοντος και η ορθή χρήση των φυσικών πόρων, πρέπει να γίνει η βάση πάνω στην οποία θα στηριχτεί η ανάπτυξη και η οικονομική ευημερία των λαών (Μάρδας, 2008)

Ανατρέχοντας στον ορισμό της Επιτροπής Brundtland, ως Βιώσιμη Ανάπτυξη ορίζεται η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να δεσμεύει την δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Συνακόλουθα, η ανάπτυξη είναι ουσιαστικής σημασίας για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής. Ακριβώς, όμως, για το λόγο αυτό θα πρέπει να βασίζεται στην αποτελεσματική και περιβαλλοντικά υπεύθυνη χρήση όλων των περιορισμένων πόρων της κοινωνίας, είτε αυτοί είναι φυσικοί, ανθρώπινοι ή οικονομικοί (Ογγάρη, 2015).

2.1 Στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Οι στόχοι για την βιώσιμη ανάπτυξη αποτελούν ένα σύνολο στόχων που αφορά τη μελλοντική διεθνή ανάπτυξη. Θεσπίστηκαν από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και προβλήθηκαν ως οι παγκόσμιοι στόχοι για την βιώσιμη ανάπτυξη. Αντικατέστησαν τους στόχους ανάπτυξης για τη χιλιετία, των οποίων το χρονοδιάγραμμα επίτευξης εξέπνευσε στο τέλος του 2015. Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης υλοποιούνται στο διάστημα 2015 έως το 2030. Το συγκεκριμένο σύνολο αποτελείται από 17 στόχους και 169 συνδεδεμένους σκοπούς με αυτούς τους στόχους (UNSC,2015).

Έτσι, τον Αύγουστο του 2015, συμφώνησαν στη θέσπιση και επίτευξη των παρακάτω 17 στόχων (UNRIC,2015):

1. Μηδενική φτώχεια
2. Μηδενική πείνα
3. Καλή υγεία και ευημερία
4. Ποιοτική εκπαίδευση
5. Ισότητα των φύλων
6. Καθαρό νερό και αποχέτευση
7. Φτηνή και καθαρή ενέργεια
8. Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη
9. Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές
10. Λιγότερες ανισότητες
11. Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες
12. Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή
13. Δράση για το κλίμα
14. Ζωή στο νερό
15. Ζωή στη στεριά

16. Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί

17. Συνεργασία για τους στόχους

Ο Αντόνιο Γκουτέρες, Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, δήλωσε: «Το 2015, οι παγκόσμιοι ηγέτες ενέκριναν ομόφωνα την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Οι στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι το μονοπάτι που μας οδηγεί σε ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα και σε έναν υγιή πλανήτη. Είναι, επίσης, μια πρόσκληση για αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καθήκον από το να επενδύσουμε στην ευημερία των νέων. Είμαι αποφασισμένος να διασφαλίσω πως ένας αποτελεσματικός και μεταρρυθμισμένος ΟΗΕ θα καταφέρει να επιτρέψει στους ανθρώπους παντού, του σήμερα και του αύριο, να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους και να υλοποιήσουν τις προσδοκίες τους.»

3.Εταιρική κοινωνική ευθύνη

Η πρώτη φορά που έγινε αναφορά στον όρο Εταιρική κοινωνική ευθύνη ήταν το 1993, από τον Jacques Delor, όντας τότε πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος κάλεσε τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Κατόπιν επήλθε έντονη κινητοποίηση και ανάπτυξη των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων (COM, 2001).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, το 2000, απευθυνόμενο στο αίσθημα κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων, τις κάλεσε να εφαρμόσουν τις βέλτιστες πρακτικές, αναφορικά με τη δια βίου μάθηση, την παροχή ίσων ευκαιριών στο χώρο εργασίας, την κοινωνική ένταξη των ευπαθών ομάδων και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Τον Ιούλιο του 2001, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο, προωθώντας έτσι ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο, σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Η Πράσινη Βίβλος είναι το πρώτο κείμενο το οποίο αναγνωρίζει και συμβάλει στην επίτευξη των στόχων που προαναφέρθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας και προσβλέπει στο να γίνει μεν η Ευρωπαϊκή Ένωση μια πολύ δυνατή και ανταγωνιστική δύναμη στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, σεβόμενη παράλληλα τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες οι οποίοι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν.

Αναφορά στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη γίνεται και στο Συμβούλιο της Νίκαιας, τονίζοντας το ρόλο της ως μέσου για την αντιμετώπιση των συνεπειών που μπορεί να έχει η ολοκλήρωση της αγοράς και της οικονομίας στην κοινωνία και την απασχόληση.

Κατόπιν της δημοσίευσης της Πράσινης Βίβλου, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων πρότεινε τη δημιουργία ενός Φόρουμ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε ανακοίνωσή της τον Ιούλιο του 2002 (COM,2002) με σκοπό αφενός την προώθηση της διαφάνειας των ενεργειών για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και αφετέρου του συντονισμού των πρακτικών και των μεθόδων, μέσω των οποίων θα μπορέσει να επιτευχθεί η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Τα παραπάνω θα μπορούσαν να επιτευχθούν εφόσον οι φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντάλλασαν μεταξύ τους εμπειρίες, ούτως ώστε να καθιερωθεί μια κοινή συνιστώσα αναφορικά με τις πρακτικές που θα υιοθετούνταν και θα υποβοηθούσαν έτσι τομείς όπου κρίνεται αναγκαία συμπληρωματική δράση. Εν τέλει, το συγκεκριμένο Φόρουμ, πραγματοποιήθηκε το 2004, καταλήγοντας σε πολύ σημαντικά συμπεράσματα που αφορούσαν την πρόοδο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στους ευρωπαϊκούς κόλπους και,

αναπόφευκτα, δημιουργώντας προβληματισμούς ως προς το πώς θα μπορούσε να αναπτυχθεί περαιτέρω.

Έπειτα, το 2006, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υποστήριξε τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής συμμαχίας, αναφορικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, θεσπίζοντας έτσι μια πολιτική ασπίδα για τις ήδη υπάρχουσες αλλά και τις όποιες νέες πρωτοβουλίες αφορούσαν τον τομέα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω συμμαχία δεν αποτελεί κάποιο νομικό μέσο ή ευρωπαϊκή σύμβαση και, επομένως, δεν απαιτείται υπογραφή από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Επομένως, οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως του μεγέθους της οικονομικής τους δραστηριότητας, κλήθηκαν να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους εθελοντικά.

Τέλος, η Επιτροπή εξέφρασε την άποψη ότι μέσω της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης διάγεται η αειφόρος ανάπτυξη και παράλληλα ενισχύονται οι δυνατότητες των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων αναφορικά με την ανταγωνιστικότητά τους, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Εν κατακλείδι, βασικός στόχος της Επιτροπής ήταν το να προάγει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ως έναν αρωγό της βιώσιμης ανάπτυξης, με απώτερο σκοπό τη μεγέθυνση της απασχόλησης.

Αξιοσημείωτο παραμένει το γεγονός, ότι ενώ η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη απασχόλησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα από τη δεκαετία του 1990 και τις ΗΠΑ πολύ νωρίτερα, δεν έχει καθιερωθεί ένας διεθνώς αποδεκτός ορισμός για τη συγκεκριμένη έννοια.

Ορισμένοι από τους ορισμούς που έχουν διατυπωθεί ανά καιρούς είναι οι εξής:

- «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η δέσμευση των επιχειρήσεων να συμβάλλουν στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και να προσπαθούν μαζί με τους εργαζομένους, τις οικογένειές τους, την τοπική κοινωνία και την κοινωνία γενικότερα να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους»
- «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η διαρκής δέσμευση μιας επιχείρησης να συμπεριφέρεται ηθικά και να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνει την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, καθώς επίσης και της τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα.»

Όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, στην Πράσινη Βίβλο όπως και στην Ανακοίνωση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, ορίζεται ως η έννοια σύμφωνα με την οποία, οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν, σε εθελοντική βάση, κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες

αναφορικά με τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη. Ως ενδιαφερόμενα μέρη των επιχειρήσεων αναφέρονται οι μέτοχοι, οι υπάλληλοι, οι επενδυτές, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι δημόσιες αρχές και οι καταναλωτές.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προσεγγίζει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, ως μια δράση επιχειρηματικού χαρακτήρα, η οποία, όμως, έχει κοινωνικές και περιβαλλοντικές προεκτάσεις. Συνακόλουθα, αποτελεί μια βάση η οποία ωθεί τις επιχειρήσεις να εξετάσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, συνυπολογίζοντας παράλληλα, τις επιπτώσεις οι οποίες αφορούν το περιβάλλον και την κοινωνία στο σύνολό της.

3.1 Τριμερής Διάσταση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Σε ανακοίνωσή της η Ευρωπαϊκή Ένωση αναφέρει ότι όλες οι επιχειρήσεις, οι οποίες είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο και απασχολούν πάνω από πεντακόσια άτομα προσωπικό, θα πρέπει να δημοσιεύσουν στις ετήσιες εκθέσεις τους προς τους μετόχους τους, ένα αποτέλεσμα το οποίο να αφορά τις επιδόσεις τους σε τρεις άξονες, τον οικονομικό, τον περιβαλλοντικό και τον κοινωνικό (COM, 2001).

Δεδομένου ότι, όπως προαναφέραμε, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, σχετίζεται άμεσα με τη βιώσιμη ανάπτυξη, γίνεται σαφές ότι οι εκάστοτε εταιρίες θα πρέπει να συνυπολογίζουν τον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο στις δραστηριότητές τους.

Τέλος, σύμφωνα με το Συμβούλιο της Λισσαβόνας, απώτερος σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι το να γίνει η σημαντικότερη οικονομία της γνώσης ανά τον πλανήτη, ούτως ώστε να εξασφαλίσει μια ισορροπία ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη και κατ'επέκταση να μεγιστοποιήσει τη συνεργασία μεταξύ της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής της διάστασης.

3.2 Εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης βάσει της τριμερούς της διάστασης

Για να εφαρμοστούν ορθά οι τρεις βασικές διαστάσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, θα πρέπει να ακολουθηθούν τέσσερα συγκεκριμένα διαδοχικά βήματα. Αυτά είναι ο σχεδιασμός, η δράση, ο έλεγχος και η απόφαση για τη λήψη τυχόν μέτρων βελτίωσης. Πρόκειται επί της ουσίας για μια ολοκληρωμένη δράση, η οποία βασίζεται στις αρχές ποιότητας και συγκεκριμένα στον κύκλο ποιότητας του Deming (PDCA Cycle). Βάσει του

κύκλου ποιότητας του Deming, πρώτα διερευνώνται και οριστικοποιούνται οι δυνατότητες βελτίωσης (Plan), έπειτα διαμορφώνονται οι δράσεις που θα εκτελεστούν (Do), ακολουθεί η αξιολόγηση των, ήδη, πεπραγμένων (Check) και τέλος, εντοπίζονται τυχόν σημεία τα οποία επιδέχονται βελτίωσης αναφορικά με κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά ζητήματα.

3.3Η περιβαλλοντική διάσταση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η περιβαλλοντική διάσταση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αποτελεί έναν από τους τρεις άξονες οι οποίοι πρέπει να συνυπολογιστούν από τους οργανισμούς μαζί με αυτούς της κοινωνικής και της οικονομικής διάστασης. Μιλώντας για την περιβαλλοντική διάσταση, περιλαμβάνονται η λήψη μέτρων, καθώς και η αποτελεσματική χρήση των φυσικών πόρων και του περιβαλλοντικού κεφαλαίου στο σύνολό του.

Η περιβαλλοντική διαχείριση μιας εταιρίας που διέπεται από Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη θα μπορούσε να περιλαμβάνει τα εξής¹:

- a) Τη χρήση τεχνολογίας και συστημάτων παραγωγής τα οποία είναι φιλικά προσκείμενα προς το περιβάλλον
- b) Την ανάληψη επενδύσεων με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χαρακτηρίζει τις συγκεκριμένες επενδύσεις «επενδύσεις διπλού κέρδους», δεδομένου ότι προκύπτει όφελος όχι μόνο για τις επιχειρήσεις αλλά και για το περιβάλλον. Στο έκτο πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί η ίδια η Ένωση, αλλά και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να υλοποιήσουν τις παραπάνω επενδύσεις (COM, 2001).
- c) Τη μείωση εκπομπών αποβλήτων και ρύπων, οι οποίοι ευθύνονται για τη μόλυνση του περιβάλλοντος.
- d) Την εφαρμογή του κοινοτικού σχεδίου διαχείρισης και ελέγχου στον τομέα του περιβάλλοντος.

¹ Για την ανωτέρω ανάλυση του Κεφαλαίου Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης βλ. Βαξεβανίδου Μαρία, (2008): Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη και την αποτελεσματική διοίκηση των Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων.

4.Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

4.1Η Έννοια της Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Όσο η πίεση για ένα καλύτερο περιβάλλον αυξάνει, τόσο ενθαρρύνονται οι πρωτοβουλίες από μεριάς της πολιτείας, οι οποίες ως στόχο έχουν την προστασία και την καλύτερη διαχείριση των φυσικών πόρων. Οι αλλαγές που έχουν επέλθει στην περιβαλλοντική νομοθεσία θέτοντας αυστηρότερα όρια, η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα, η αύξηση τους κόστους διάθεσης των αποβλήτων, καθώς και η ολοένα αυξανόμενη ανησυχία σε σχέση με την αστική ευθύνη για τα περιβαλλοντικά ατυχήματα, δημιουργούν τις προϋποθέσεις εκείνες που οδηγούν στην υιοθέτηση και ανάπτυξη πρακτικών και συστημάτων διαχείρισης των επιχειρήσεων, με απώτερο σκοπό τον αποτελεσματικό συντονισμό και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων που επιφέρουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, οι επιχειρήσεις άρχισαν να παρακολουθούν την περιβαλλοντική τους απόδοση, όχι μόνο για την ικανοποίηση απαιτήσεων κανονισμών αλλά και για δικούς τους εσωτερικούς διαχειριστικούς σκοπούς. Επομένως, ο έλεγχος της περιβαλλοντικής απόδοσης έγινε κανόνας για πολλές μεγάλες επιχειρήσεις.

Δεδομένου ότι εκείνη την εποχή, τομείς όπως για παράδειγμα η χημική βιομηχανία, που επεδείκνυαν αρνητική εικόνα αναφορικά με την περιβαλλοντική τους εικόνα, βρέθηκαν υπό την πίεση διαφόρων ομάδων διαμαρτυρίας και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Λόγω αυτού, η καλή εικόνα των επιχειρήσεων σχετικά με την περιβαλλοντική τους απόδοση γινόταν ολοένα και πιο σημαντική, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η επιβίωσή τους στην αγορά.

Στα κείμενα της Διεθνούς Συνδιάσκεψης του Ρίο το 1992 και πιο συγκεκριμένα στην Agenda 21, υπογραμμίζεται η ανάγκη (Ντάνος, 2007):

- Της επέκτασης των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης προς κάθε τομέα δραστηριοτήτων
- Της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων φορέων στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον
- Της ανάπτυξης κατάλληλων Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης για κάθε επιχειρηματική δράση σε ένα στρατηγικό πλαίσιο

Επιπλέον, η ΕΕ διατυπώνει το Μάρτιο του 1992 το πέμπτο πρόγραμμα πολιτικής και δράσης σχετικά με το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, το οποίο (Ντάνος, 2007):

- Εστιάζει στις προληπτικές δραστηριότητες με στόχο τη διαχείριση φυσικών πόρων
- Θεωρεί ότι η κοινωνική συμπεριφορά θα αποτελέσει έναν από τους βασικούς αρωγούς εφαρμογής της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς
- Θέτει τις βάσεις για έναν ολοκληρωμένο περιβαλλοντικό σχεδιασμό
- Θεωρεί ότι η πρωτοβουλία και η εθελοντική υλοποίηση σχεδίων περιβαλλοντικής δράσης και διαχείρισης θα πρέπει να υποστηρίζεται ανεξαρτήτως των νομοθετημένων πρακτικών και κανόνων

4.2 Ορισμός Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Τα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης είναι εργαλεία διαχείρισης τα οποία έχουν ως στόχο το να βοηθήσουν την εκάστοτε επιχείρηση προς την επίτευξη περιβαλλοντικών και οικονομικών στόχων, εστιάζοντας σε συστημικά προβλήματα και όχι σε μεμονωμένες ελλείψεις. Δηλαδή, περιλαμβάνουν την εκτίμηση και τον έλεγχο κινδύνων, καθώς και τη δημιουργία ενός ενσωματωμένου συστήματος συντήρησης και επισκόπησης. Το επίκεντρό τους είναι η οργανωτική δομή, οι ευθύνες, οι πρακτικές, οι διαδικασίες και οι πόροι για την εφαρμογή και τη διατήρηση της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Τα βασικά στοιχεία ενός τέτοιου συστήματος περιλαμβάνουν τη δημιουργία μιας περιβαλλοντικής πολιτικής, τον καθορισμό στόχων, την εφαρμογή προγράμματος για επίτευξη αυτών, την παρακολούθηση και τη μέτρηση της αποτελεσματικότητάς του, τη διόρθωση των τυχόν προβλημάτων του, και την επανεξέταση του συστήματος για τη βελτίωση του, αλλά και της συνολικής περιβαλλοντικής απόδοσης (Gunningham, Sinclair, 1998).

4.3 Εμφάνιση Προτύπων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Είναι σαφές ότι ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η εκάστοτε επιχείρηση στην επίτευξη καθαρότερης παραγωγής είναι πρωτεύων. Ο ρόλος αυτός μπορεί να εκπληρωθεί επιτυχώς μέσω της υιοθέτησης ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης (Ντάνος, 2007).

Ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να περιλαμβάνει την οργανωτική δομή, τις αρμοδιότητες, τις πρακτικές, τις διαδικασίες και τα μέσα που αφορούν στον προσδιορισμό και την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής της επιχείρησης με απώτερο στόχο της πολιτικής αυτής τη βελτίωση αυτής (Ντάνος, 2007).

Η υιοθέτηση των συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης είναι, μέχρι στιγμής, εθελοντική από μεριάς των επιχειρήσεων. Με βάση τα ισχύοντα πρότυπα, η επιχείρηση αναπτύσσει και εφαρμόζει ένα τεκμηριωμένο πρόγραμμα περιβαλλοντικής διαχείρισης, υποστηριζόμενο από κατάλληλη εσωτερική οργάνωση της επιχείρησης και άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό, η συμβολή του οποίου είναι απαραίτητη στην επιτυχία του προγράμματος. Μέσω των συστημάτων αυτών, η επιχείρηση αποκτά επίγνωση των πιο σημαντικών περιβαλλοντικών πτυχών της και προσδιορίζει τις διαδικασίες που απαιτούν βελτίωση, ούτως ώστε να εφαρμόσει κατάλληλα οργανωτικά μέτρα (Ντάνος, 2007).

Πιο συγκεκριμένα, η σειρά προτύπων ISO 14000 εμφανίστηκε το 1992. Κατόπιν της ραγδαίας ανάπτυξης του προτύπου ποιότητας ISO 9000, ιδρύθηκε, το 1991, η ομάδα SAGE (Strategic Advisory Group on the Environment). Ένας από τους σκοπούς της ομάδας ήταν να εξετάσει το αν και κατά πόσο θα ήταν εφικτό να διαμορφωθεί ένα πρότυπο με περιβαλλοντική διάσταση αναφορικά με τη διοίκηση των επιχειρήσεων, όπως είχε γίνει με το πρότυπο ISO 9000 αναφορικά με την ποιοτική διάσταση. Το 1992, κατόπιν πρότασης της εν λόγω ομάδας, δημιουργήθηκε η επιτροπή TC207, με μέλη αντιπροσώπους της βιομηχανίας, κυβερνήσεων και περιβαλλοντικών οργανισμών από διάφορες χώρες, η οποία προχώρησε στη διαμόρφωση του προτύπου. Επιπλέον το 1992, το Βρετανικό Ινστιτούτο Προτύπων (British Standards Institution) εξέδωσε το πρότυπο BS 7750, το πρώτο επίσημο σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ανά τον πλανήτη, το οποίο αντιστοιχεί στη σειρά προτύπων ISO 14000 (όπως το πρότυπο BS 5750 αντιστοιχεί στο πρότυπο ISO 9000). Το πρότυπο BS 7750 πρόλαβε, επίσης, τον κανονισμό EMAS (Eco-management and Audit Scheme) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το εν λόγω βρετανικό πρότυπο έχει αποτελέσει, επίσης, το μοντέλο ανάπτυξης αρκετών άλλων αντίστοιχων εθνικών προτύπων όπως του γαλλικού και του ισπανικού, ενώ παράλληλα αποτέλεσε βασικό σημείο αναφοράς της επιτροπής TC 207 για την ανάπτυξη της σειράς ISO 14000 (Ντάνος, 2007).

4.4 Στάδια Υιοθέτησης Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Υπάρχουν πέντε απαραίτητα στάδια, τα οποία η εκάστοτε επιχείρηση θα πρέπει να ακολουθήσει για την υιοθέτηση ΣΠΔ (Darnall and Edwards, 2006):

1. Αρχικά η επιχείρηση θα πρέπει να δεσμευτεί συνολικά για υπεύθυνη περιβαλλοντική διαχείριση. Η συγκεκριμένη δέσμευση, η οποία οφείλεται να δημοσιοποιείται, αφορά τη συνολική περιβαλλοντική πολιτική της επιχείρησης, περιγράφοντας τη φιλοσοφία αναφορικά με τη συμμετοχή της στη φροντίδα του περιβάλλοντος. Συνήθως, στην περιβαλλοντική πολιτική των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβάνονται δεσμεύσεις για βελτίωση, πρόληψη της ρύπανσης και γενικότερη συμμόρφωση με την περιβαλλοντική νομοθεσία.
2. Το δεύτερο στάδιο για την υιοθέτηση ενός ΣΠΔ αφορά τη θέσπιση στόχων. Επομένως, σε αυτό το στάδιο, η επιχείρηση μεταφράζει τη γενική περιβαλλοντική της πολιτική σε συγκεκριμένους στόχους και θέτει προτεραιότητες.
3. Τρίτον σχεδιάζεται η διαχειριστική δομή, την οποία θα ακολουθήσει η επιχείρηση, βάσει των προαναφερθέντων στόχων του προηγούμενου βήματος. Συνακόλουθα, η επιχείρηση οφείλει να εκπαιδεύσει το προσωπικό της, να ενισχύσει την επικοινωνία του συστήματος και να επιδιώξει μείωση των σημαντικότερων περιβαλλοντικών της επιπτώσεων.
4. Τέταρτον, ακολουθεί η παρακολούθηση της όλης διαδικασίας, καθώς και οι τυχόν διορθωτικές ενέργειες, οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες για την επίτευξη της συνεχούς περιβαλλοντικής βελτίωσης. Η επιχείρηση οφείλει να εντοπίσει τα σημεία όπου υπάρχουν αποκλίσεις από τον αρχικό σχεδιασμό και τους τεθέντες στόχους, καταγράφοντας και ελέγχοντας τις διαδικασίες που ορίζονται από το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Εφόσον οι αποκλίσεις αυτές εντοπιστούν, επιχειρούνται διορθωτικές κινήσεις, με απώτερο στόχο τη μεγαλύτερη δυνατή προσήλωση στους στόχους.
5. Τέλος, το πέμπτο στάδιο, το οποίο προϋποτίθεται στα Συστήματα Περιβαλλοντικής διαχείρισης, αφορά την επαλήθευση της λειτουργίας του συστήματος. Στο συγκεκριμένο στάδιο εκπονούνται εκθέσεις που αφορούν την πρόοδο του συστήματος και εξετάζονται νέες περιβαλλοντικές ρυθμίσεις, με στόχο την εναρμόνισή του σε τυχόν νέα δεδομένα.

4.5 Οφέλη από την υιοθέτηση ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Σύμφωνα με τη Hillary (1997), το πρώτο από τα οφέλη τα οποία εξασφαλίζουν οι επιχειρήσεις μέσω της υιοθέτησης ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, είναι η δυνατότητα εξοικονόμησης οικονομικών πόρων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της βέλτιστης χρήσης των πρώτων υλών και της ενέργειας. Επιπλέον, επιτυγχάνεται η μείωση των αποβλήτων και μέσω αυτού, η μείωση του κόστους που αφορά τη διαχείρισή τους. Σύμφωνα με τους Halkos and Evangelinos (2002), περαιτέρω εξοικονόμηση πόρων επιτυγχάνεται και μέσω της βελτιστοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας, η οποία επιβάλλεται λόγω του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Ακόμη, σύμφωνα με τους Zutshi and Sohal (2004), μέσω της υιοθέτησης ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, οι επιχειρήσεις αποφεύγουν τυχόν παραβιάσεις των περιβαλλοντικών διατάξεων, οι οποίες συνεπάγονται πρόστιμα και με αυτό τον τρόπο αποφεύγουν ένα ακόμη ενδεχόμενο οικονομικό κόστος.

Σημαντικά είναι και τα οφέλη που αποκομίζουν οι εργαζόμενοι μιας επιχείρησης, η οποία εφαρμόζει ένα Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, καθώς, σύμφωνα με τους Nash and Ehrenfeld (1997), αντιλαμβάνονται την ευθύνη τους ως προς την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και επακόλουθα υπάρχει η πιθανότητα να αλλάξουν νοοτροπία και συμπεριφορά ως προς τα ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον. Επιπλέον, συμβάλλει στη θετική γνώμη των υπαλλήλων όσον αφορά την επιχείρηση που εργάζονται.

Πλην, όμως, των οφελών των επιχειρήσεων αναφορικά με το εσωτερικό τους περιβάλλον, υπάρχουν και εκείνα που αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον της εκάστοτε επιχείρησης. Οι Halkos and Evangelinos (2002), τονίζουν τον θετικό αντίκτυπο που έχει σε καταναλωτές με οικολογική συνείδηση η υιοθέτηση ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Με αυτό τον τρόπο, οι καταναλωτές γίνονται θετικά προσκείμενοι στα προϊόντα της επιχείρησης και θα μπορούσαμε να πούμε ότι η περιβαλλοντική στάση της επιχείρησης λειτουργεί σα μέσο διαφήμισης.

Επιπλέον, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν και αυτά ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του εξωτερικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων. Στη σύγχρονη εποχή, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λαμβάνουν σοβαρά υπόψιν την περιβαλλοντική πολιτική της εκάστοτε επιχείρησης, ούτως ώστε να αξιολογήσουν μια πιθανή επένδυση ως προς αυτήν.

Εν κατακλείδι, η βελτιστοποίηση της αποδοτικότητας των πρώτων υλών και της ενέργειας, η ελαχιστοποίηση των αποβλήτων, η καλύτερη στάση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η βελτίωση του κύρους της εκάστοτε επιχείρησης, αποτελούν τα κυριότερα οφέλη που μπορεί να αποκομίσει μέσω της υιοθέτησης και εφαρμογής ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

5.Το Πρότυπο Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ISO14001

5.1Παρουσίαση του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης ISO

Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης ISO (International Organization for Standardization) είναι μια οργάνωση δημιουργίας και έκδοσης προτύπων που αποτελείται από αντιπροσώπους των εθνικών οργανισμών τυποποίησης. Ο οργανισμός ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1940 και παράγει τα παγκόσμια βιομηχανικά και εμπορικά πρότυπα, τα επονομαζόμενα πρότυπα ISO.

Παρόλο που ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης ορίζεται ως μη κυβερνητική οργάνωση, η ικανότητα του να θέτει πρότυπα τα οποία αργότερα οι κυβερνήσεις αποφασίζουν πως πρέπει να τηρούνται μέσω νόμων ή συνθηκών, τον καθιστά πιο ισχυρό από λοιπές μη κυβερνητικές οργανώσεις και επί του πρακτέου λειτουργεί σαν μια κοινοπραξία με ισχυρούς συνδέσμους με κυβερνήσεις(www.iso.org). .

Όπως αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα, το 2015, ο ΟΗΕ έθεσε ένα φιλόδοξο 15ετές σχέδιο για την αντιμετώπιση ορισμένων από τα πιο σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης, με γνώμονα τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης ISO, υποστηρίζοντας τα μέλη του για να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της διεθνούς τυποποίησης και διασφαλίζοντας την υιοθέτηση των προτύπων ISO, βοηθάει στην επίτευξη των Στόχων Αειφόρου Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (SDGs). Οι οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις αντιμετωπίζονται άμεσα από τα πρότυπα ISO. Οι οργανισμοί και οι εταιρείες που επιθυμούν να συνεισφέρουν στους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης μπορούν να διαπιστώσουν ότι τα Διεθνή Πρότυπα παρέχουν αποτελεσματικά εργαλεία για να τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν στη συγκεκριμένη πρόκληση(www.iso.org).

5.2 Ορισμός του Προτύπου ISO 14001

Σύμφωνα με τον Wever (1996), όσον αφορά το ISO 14001 υποστηρίζει ότι: «είναι μια σειρά από κατευθυντήριες γραμμές, μέσω των οποίων ένας οργανισμός, μια μονάδα του οργανισμού ή η επιχείρηση στο σύνολό της, μπορεί να συντάξει και να εδραιώσει την περιβαλλοντική του πολιτική, να προσδιορίσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των λειτουργιών του, να ορίσει τους περιβαλλοντικούς του σκοπούς και στόχους, να εφαρμόσει το πρόγραμμα της παρακολούθησης της περιβαλλοντικής του απόδοσης, να μετρά την αποτελεσματικότητά του, να διορθώνει τα προβλήματα και να καλύπτει τις ελλείψεις του και, τέλος, να αναθεωρεί το σύστημα διαχείρισής του με τρόπο ώστε να προάγει τη συνεχή βελτίωση».

Σύμφωνα με την επίσημη σελίδα του οργανισμού (www.iso.org), το πρότυπο ISO 14001, καθορίζει τις απαιτήσεις για ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης που ένας οργανισμός μπορεί να χρησιμοποιήσει για να βελτιώσει την περιβαλλοντική του απόδοση. Επιπλέον, προορίζεται για χρήση από έναν οργανισμό που επιδιώκει να διαχειριστεί τις περιβαλλοντικές του ευθύνες, με συστηματικό τρόπο, που συμβάλλει στον περιβαλλοντικό πυλώνα της αειφορίας. Ακόμη, βοηθάει την εκάστοτε επιχείρηση να επιτύχει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, τα οποία παρέχουν αξία για το περιβάλλον, την ίδια την επιχείρηση και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Σύμφωνα με την περιβαλλοντική πολιτική του οργανισμού, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης περιλαμβάνουν:

- Τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων
- Την εκπλήρωση των υποχρεώσεων συμμόρφωσης
- Την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων

Αναφορικά με το πρότυπο ISO 14001, μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιονδήποτε οργανισμό, ανεξάρτητα από το μέγεθος, τον τύπο και τη φύση του και ισχύει για τις περιβαλλοντικές πτυχές των δραστηριοτήτων, προϊόντων και υπηρεσιών που ο οργανισμός καθορίζει ότι μπορεί είτε να ελέγξει, είτε να επηρεάσει, λαμβάνοντας υπόψη μια προοπτική κύκλου ζωής. Επιπλέον, το συγκεκριμένο πρότυπο, δεν αναφέρει συγκεκριμένα κριτήρια περιβαλλοντικής απόδοσης.

Το πρότυπο ISO 14001, μπορεί να χρησιμοποιηθεί εν όλω ή εν μέρει για τη συστηματική

βελτίωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης μιας επιχείρησης. Οι όροι συμμόρφωσης με το ISO 14001, ωστόσο, δεν είναι αποδεκτοί, εκτός εάν όλες οι απαιτήσεις του ενσωματωθούν στο σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ενός οργανισμού και πληρούνται χωρίς παρεκκλίσεις(www.iso.org).

5.3 Προϋποθέσεις και Βήματα για την Εφαρμογή ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης Σύμφωνα με το Πρότυπο ISO 14001

5.3.1 Προϋποθέσεις

Στην περίπτωση που μια επιχείρηση θέλει να εφαρμόσει ένα Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, βάσει των προδιαγραφών του προτύπου ISO 14001, θα πρέπει να πληροί συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές διέπονται από πέντε βασικά σημεία, σύμφωνα με τους Rondinelli and Vastag (2000):

1. Την υιοθέτηση και ανάπτυξη περιβαλλοντικής πολιτικής της επιχείρησης,
2. τη σχεδίαση της διαδικασίας, κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να προσδιορίζονται οι περιβαλλοντικές ανάγκες της λειτουργίας της επιχείρησης. Επιπλέον, θα πρέπει να ορίζονται οι νομικές, καθώς και λοιπές προϋποθέσεις, οι στόχοι που αφορούν την περιβαλλοντική βελτίωση και τα περιβαλλοντικά προγράμματα διαχείρισης,
3. τη δόμηση και την εφαρμογή ενός συστήματος, το οποίο θα περιλαμβάνει προγράμματα εκπαίδευσης των εργαζομένων της επιχείρησης, καθώς και συστήματα ελέγχου των διαδικασιών και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εγρήγορση σε περίπτωση ανάγκης και επικοινωνία του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης τόσο με το εσωτερικό όσο και με το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης,
4. τη διεξαγωγή ελέγχων του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, μέσω παρακολούθησης και μετρήσεων, ούτως ώστε να υπάρχει η δυνατότητα πρότασης διορθωτικών ενεργειών, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο,
5. την επανεξέταση από πλευράς της διοίκησης, ούτως ώστε να επαναξιολογείται η αποτελεσματικότητα και η επάρκεια του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, πάντα με γνώμονα τη διασφάλιση της συνεχούς βελτίωσης του συστήματος και των αποτελεσμάτων αυτού, βάσει των τεθέντων στόχων.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι προϋποθέσεις που πρέπει να είναι σε θέση μια επιχείρηση να πληροί, ούτως ώστε να εφαρμόσει ένα Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης σύμφωνα με τις προδιαγραφές του ISO 14001, είναι κυκλικής μορφής και κινείται γύρω από τους άξονες «plan-do-check» (Παρίση,2011).

5.3.2Βήματα

Σύμφωνα με τους Rezaee and Elam (2000), προτείνεται στις επιχειρήσεις ένας οδηγός εφαρμογής ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του προτύπου ISO 14001, ο οποίος διέπεται από τα ακόλουθα 15 βήματα:

1. Αφοσίωση της Διοίκησης της Επιχείρησης στις Περιβαλλοντικές Υποθέσεις

Η φιλοσοφία της περιβαλλοντικής συνείδησης, καθώς και η επίγνωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της εκάστοτε επιχείρησης, πρέπει να ξεκινάει από την κορυφή της διοικητικής πυραμίδας της.

2. Καθιέρωση Περιβαλλοντικής Οργανωτικής Επιτροπής της Επιχείρησης

Καθίσταται αναγκαία για τις επιχειρήσεις, η δημιουργία μιας ομάδας εφαρμογής του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, η οποία αποτελείται από τα ανώτερα στελέχη της επιχείρησης, καθώς και λογιστές και νομικούς συμβούλους, ούτως ώστε να μπορεί να γίνει η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών δαπανών, σε συνδυασμό με τις απαιτήσεις και τους νόμους που αφορούν το περιβάλλον.

3. Προσδιορισμός των Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων και Δαπανών για την Επιχείρηση

Το μέγεθος των περιβαλλοντικών ευθυνών που έχει η εκάστοτε επιχείρηση, καθορίζει το κατά πόσο αυτή οφείλει να αποκτήσει πιστοποίηση ISO 14001.

4. Εκπαίδευση της Περιβαλλοντικής Ομάδας και των Εργαζομένων της Επιχείρησης

Η περιβαλλοντική ομάδα της επιχείρησης, αφότου εκπαιδευτεί αναφορικά με το πρότυπο ISO 14001, θα πρέπει συνακόλουθα να εκπαιδεύσει το προσωπικό της επιχείρησης.

5. Καθιέρωση ενός αποτελεσματικού Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Ο σκοπός ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, είναι η συνεχής βελτίωση της επιχείρησης όσον αφορά της περιβαλλοντικές επιπτώσεις της. Επομένως να υπάρχει αποτελεσματικός σχεδιασμός, εφαρμογή, διατήρηση και έλεγχος του συγκεκριμένου συστήματος.

6. Εδραίωση Περιβαλλοντικών Πολιτικών και Διαδικασιών

Οι περιβαλλοντικές πολιτικές, καθώς και οι διαδικασίες που διέπουν το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης της κάθε επιχείρησης, θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν την τεθείσα περιβαλλοντική προοπτική καθώς και τους στόχους αυτής. Ακόμη, θα πρέπει να είναι κατανοητές ως προς όλες τις ενδιαφερόμενες ομάδες της επιχείρησης, είτε αυτές αφορούν το εσωτερικό είτε το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Τέλος, θα πρέπει να υπάρχει συνεχής παρακολούθηση και επαναξιολόγηση, ούτως ώστε να υπάρξει η δυνατότητα της απαραίτητης αναπροσαρμογής σε ενδεχόμενα νέα δεδομένα, που συνακόλουθα θα επηρεάσουν τις πολιτικές αυτές.

7. Δημιουργία Σταθερών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Διοίκησης της Επιχείρησης
Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να περιγράφουν τους περιβαλλοντικούς στόχους που έχουν τεθεί από την επιχείρηση και τη διαδικασία επίτευξης αυτών, μέσω το Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

8. Καταγραφή του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Σύμφωνα με το πρότυπο ISO 14001, οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί θα απαιτείται να καταγράφουν ολόκληρη τη διαδικασία υλοποίησης του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, από την αρχή της θέσπισης των στόχων μέχρι και την έκβαση των αποτελεσμάτων. Η καταγραφή αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει τις απαραίτητες πληροφορίες, αναφορικά με τα βασικά στοιχεία του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης καθώς και την αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών.

9. Διατήρηση Αρχείων του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Μέσω της διατήρησης των συγκεκριμένων αρχείων, παρέχεται η δυνατότητα παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, καθώς και του βαθμού επίτευξης των τεθέντων περιβαλλοντικών στόχων.

10. Ανασκόπηση του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Σύμφωνα με το πρότυπο ISO 14001, επιβάλλεται στα ανώτερα στελέχη της επιχείρησης να προβαίνουν στην ανασκόπηση του συστήματος, ούτως ώστε να βεβαιώνουν την επάρκεια και την αποτελεσματικότητά του. Η συγκεκριμένη ανασκόπηση θα πρέπει να περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των περιβαλλοντικών ελέγχων, καθώς και την προσαρμοστικότητα του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης σε νέα δεδομένα.

11. Διεξαγωγή Περιβαλλοντικών Ελέγχων

Το πρότυπο ISO 14001 απαιτεί από τις επιχειρήσεις να αναφέρουν τις δραστηριότητες οι οποίες υπόκεινται σε έλεγχο, τη συχνότητα αυτού, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτός διεξάγεται. Οι συγκεκριμένοι έλεγχοι αφορούν τους ελέγχους περιβαλλοντικής επίδοσης, καθώς και τους ελέγχους εκτίμησης πιθανών κινδύνων.

12. Επιλογή του κατάλληλου Περιβαλλοντικού Προτύπου ISO

Η εκάστοτε επιχείρηση θα πρέπει να καθορίσει τους τομείς στους οποίους επιθυμεί να πιστοποιηθεί και εν συνεχεία να επιλέξει το κατάλληλο πρότυπο. Οφείλουμε να τονίσουμε ότι το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης που εφαρμόζεται από την εν λόγω επιχείρηση θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις του ISO 14001, ούτως ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να λάβει την κατάλληλη πιστοποίηση.

13. Επιλογή Εγγραφής

Η επιχείρηση θα πρέπει να αποφασίσει εάν επιθυμεί να πιστοποιηθεί στο σύνολό της, κατά ISO 14001 ή εάν επιθυμεί να πιστοποιήσει κάποιο συγκεκριμένο τμήμα ή τμήματά της.

14. Εγγραφή στο ISO 14001

Κατόπιν της εφαρμογής του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, βάσει των κανόνων του ISO 14001, η εκάστοτε επιχείρηση θα πρέπει να έρθει σε επαφή με την ομάδα πιστοποίησης, ούτως ώστε να πιστοποιηθεί ότι το σύστημα που έχει ενστερνιστεί συνάδει με τις αρχές του προτύπου.

15. Ολοκλήρωση των Συστημάτων ISO 14001 και ISO 9000

Στην περίπτωση που μια επιχείρηση εφαρμόζει, ήδη, σύστημα ποιότητας κατά ISO 9000, προτείνεται η ενσωμάτωσή του στο σύστημα ISO 14001, δεδομένου ότι τα συγκεκριμένα πρότυπα παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες. Η ολοκλήρωση των εν λόγω δυο συστημάτων, μπορεί να φανεί επικερδής για την επιχείρηση, λόγω του ότι μειώνεται το κόστος από την παράλληλη διενέργεια διαδικασιών.

5.4 Οφέλη από την καθιέρωση του συστήματος ISO 14001

Η καθιέρωση του ISO 14001, ως προτύπου για την πιστοποίηση των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, αποδεικνύεται ιδιαίτερα ωφέλιμη για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς που το έχουν επιλέξει. Αυτό εύκολα μπορεί να γίνει διακριτό δεδομένου του μεγάλου αριθμού χωρών στις οποίες χρησιμοποιούνται τα πρότυπα ISO, οι οποίες σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία φτάνουν πλέον τις 164 (ISO in Figures, 2019).

Ενδεικτικά τα οφέλη που αφορούν τις επιχειρήσεις και το περιβάλλον είναι τα εξής²:

A) Σχετικά με τις επιχειρήσεις:

- Αυξάνει την οικονομική απόδοση των ίδιων κεφαλαίων των επιχειρήσεων μέσω της αποτελεσματικότερης οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας.
- Βελτιώνει την εικόνα της επιχείρησης και αυξάνει το μερίδιο της αγοράς, όσον αφορά το περιβαλλοντικά ευαίσθητο κομμάτι των πελατών.
- Μειώνει το κόστος παραγωγής, μέσω της βέλτιστης χρήσης πηγών ενέργειας και πρώτων υλών, καθώς και μέσω της αποφυγής επιβολής προστίμων αναφορικά με την παραβίαση περιβαλλοντικών νόμων.

B) Σχετικά με το περιβάλλον:

- Δεσμεύει την επιχείρηση, ούτως ώστε να καθιερώσει πολιτική αποφυγής ή ελαχιστοποίησης της ρύπανσης του περιβάλλοντος.
- Επιτάσσει την καθιέρωση διαδικασίας για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της εκάστοτε επιχείρησης.
- Βοηθάει στην ευαισθητοποίηση των εργαζομένων της επιχείρησης αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα.
- Αξιολογεί τις επιδόσεις της επιχείρησης όσον αφορά την περιβαλλοντική πολιτική της, ούτως ώστε να εξακριβωθεί το κατά πόσο αυτή είναι επαρκής ή αν απαιτούνται τυχόν διορθωτικές ενέργειες.
- Προτρέπει τους προμηθευτές, τους επενδυτές και λοιπούς συνεργάτες να καθιερώσουν και οι ίδιοι ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης.

² Βλ. Παπής Κ., Μπατζιάς Φ., Διοίκηση Ολικής Ποιότητας και Διαχείριση Περιβάλλοντος

6.Το Ευρωπαϊκό Πρότυπο Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS/ Eco-management and Audit Scheme)

Την περίοδο που οι φορείς τυποποίησης ανέπτυξαν διεθνή και εθνικά πρότυπα αναφορικά με τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, ανέπτυξε ένα νέο σύστημα για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των επιχειρήσεων³. Το συγκεκριμένο σύστημα έχει τη μορφή Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ονομάζεται Ευρωπαϊκό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου (EMAS). Το συγκεκριμένο σύστημα λειτούργησε για πρώτη φορά το 1995 (Κανονισμός Συμβουλίου 1836/93) και ενείχε τη συμμετοχή μόνο τη συμμετοχή μερικών επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα. Το 1999 ξεκίνησε η διαδικασία διεύρυνσης των σκοπών και των πεδίων εφαρμογής, ούτως ώστε να μπορεί να εφαρμοστεί από όλους τους οργανισμούς. Μέσω αυτής της διαδικασίας κατέληξε στον Κανονισμό 761/2001, για την εκούσια συμμετοχή των οργανισμών και των επιχειρήσεων στο Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου.

Η υιοθέτηση του EMAS από κάποιον οργανισμό είναι εθελοντική, όμως όταν υιοθετηθεί, οι απαιτήσεις που διέπουν το πρότυπο είναι υποχρεωτικές. Το EMAS ενέχει απαιτήσεις αναφορικά με την καθιέρωση ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, ενέχει όμως και την απαίτηση να κοινοποιείται ο περιβαλλοντικός προγραμματισμός του οργανισμού, σχετικά με τους στόχους και τους σκοπούς αυτού.

Αφενός το EMAS προϋποθέτει από τις επιχειρήσεις, τη συμμόρφωσή τους σε σχέση με τους περιβαλλοντικούς κανονισμούς, αφετέρου δεν επιτάσσει τους μηχανισμούς που θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν. Εν αντιθέσει, παρέχει μια ελαστική προσέγγιση, όσον αφορά τη βελτιστοποίηση της περιβαλλοντικής πολιτικής των επιχειρήσεων, δίνοντάς τους έτσι τη δυνατότητα να θέτουν στόχους προς βελτίωση βάσει των δικών τους δυνατοτήτων. Εφόσον υπάρξει επιτυχία ως προς την επίτευξη των τεθέντων στόχων, καθώς και αποτελεσματική εφαρμογή των διαδικασιών η επιχείρηση εξασφαλίζει την πιστοποίησή της (Heinelt and Smith, 2003).

Το EMAS αποτελείται από δεκαοχτώ Άρθρα και οχτώ Παραρτήματα. Ο κυριότερος στόχος του, όπως αυτός περιγράφεται στο πρώτο Άρθρο, είναι η θέσπιση ενός διαχειριστικού συστήματος για την αξιολόγηση και βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης της εκάστοτε

³ Για την παρακάτω ανάλυση βλ. www.europa.eu, Βλ. Κανονισμό 761/2001, Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L114 24/4/2001.

επιχείρησης, καθώς και την παροχή πληροφοριών στα ενδιαφερόμενα μέρη. Η προώθηση της συνεχούς βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων επιτυγχάνεται μέσω τεσσάρων αξόνων:

- a) Της δημιουργίας και της εφαρμογής Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης
- b) Της αξιολόγησης των συστημάτων αυτών
- c) Της ενημέρωσης των ενδιαφερόμενων μερών αναφορικά με τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης
- d) Της κατάλληλης εκπαίδευσης και συνεχούς επιμόρφωσης των εργαζομένων των επιχειρήσεων, ούτως ώστε να μπορούν να έχουν ενεργή συμμετοχή στην όλη διαδικασία.

6.1 Προϋποθέσεις και Απαραίτητα Βήματα για την Εφαρμογή EMAS

6.1.1 Προϋποθέσεις

Οι βασικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη σωστή εφαρμογή του συστήματος EMAS είναι οι εξής ακόλουθες:

a) Χρόνος:

Ο χρόνος ο οποίος απαιτείται για να δημιουργηθεί το σύστημα, ποικίλει αναλόγως του μεγέθους της εκάστοτε επιχείρησης και ενίοτε ξεπερνάει τον ένα έτος.

b) Τεχνογνωσία:

Το EMAS προϋποθέτει συγκεκριμένη τεχνογνωσία, για την επίτευξη των βημάτων ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, όπως είναι η αναγνώριση και ανάλυση των περιβαλλοντικών ζητημάτων που αφορούν της δραστηριότητες της εκάστοτε επιχείρησης, καθώς και τυχόν νομικές προϋποθέσεις.

c) Οικονομικοί Πόροι:

Τα βασικά κόστη που περιλαμβάνει η εφαρμογή του EMAS αφορούν τη δημιουργία ενός Συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, τα έξοδα της απαραίτητης επικοινωνίας, τα έξοδα λήψης της πιστοποίησης, καθώς και τα έξοδα που αφορούν εξωτερικούς συμβούλους, στις επιχειρήσεις όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο.

d) Ανθρώπινο Δυναμικό:

Είναι απαραίτητο να γίνει σωστός καθορισμός αρμοδιοτήτων στους κατάλληλους εργαζόμενους της επιχείρησης, όσον αφορά τη σωστή εφαρμογή του EMAS, ούτως ώστε να γνωρίζει ο καθένας ποιος είναι ο ρόλος του. Έχει αποδειχθεί, επίσης, πως είναι ζωτικής σημασίας για τη σωστή εφαρμογή του συστήματος, να υπάρχει ενθουσιασμός και κίνητρο από τα άτομα τα οποία μετέχουν στη διαδικασία. Μπορούμε να πούμε ότι οι υπάλληλοι της κάθε επιχείρησης αποτελούν βασική προϋπόθεση και κινητήριο δύναμη για την εφαρμογή του συστήματος, αλλά και τη συνεχή βελτίωση της περιβαλλοντικής στάσης της επιχείρησης.

e) Εξωτερικοί Σύμβουλοι:

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη παράγραφο, δεδομένου ότι η δημιουργία και καθιέρωση ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης είναι αρκετά πολύπλοκη διαδικασία, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι επιχειρήσεις ζητούν τη βοήθεια εξωτερικών συνεργατών, ούτως ώστε να επιτύχουν την ορθή εφαρμογή του EMAS.

6.1.2 Απαραίτητα Βήματα

Βάσει των τελευταίων στατιστικών δεδομένων⁴ (τελευταία ενημέρωση Απρίλιος 2020), υπάρχουν 3652 εγγεγραμμένοι οργανισμοί στο EMAS, οι 35 εκ των οποίων στην Ελλάδα. Όπως, επίσης, αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ για το περιβάλλον βασικός άξονας του συστήματος EMAS είναι «ο κύκλος PDCA» (plan-do-check-act circle). Παρακάτω αναλύονται τα απαραίτητα βήματα της εφαρμογής του συστήματος EMAS:

1. Σχεδιασμός (Plan):

- Καθορισμός περιβαλλοντικής πολιτικής της επιχείρησης.
- Αναγνώριση των τυχόν σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- Καθορισμός αντικειμενικών σκοπών και στόχων προς επίτευξη.
- Καθορισμός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Νομικές και άλλες προϋποθέσεις.

2. Εφαρμογή (Do):

- Κατάρτιση δομής και καθηκόντων.
- Εκπαίδευση, ενημέρωση και ικανότητες.
- Επικοινωνία στο σύνολο της επιχείρησης.
- Δεδομένα του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Έλεγχος δεδομένων.
- Έλεγχος λειτουργίας.
- Εναλλακτικός σχεδιασμός για την πιθανότητα έκτακτης ανάγκης.

3. Έλεγχος (Check):

- Παρακολούθηση των δεδομένων.
- Διορθωτικά μέτρα σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.
- Καταχώρηση αρχείων.
- Εσωτερικός έλεγχος του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης.

4. Δράση (Act):

- Ανάλυση διαχείρισης της επιχείρησης.
- Επικοινωνία και γνωστοποίηση στο σύνολο των ενδιαφερομένων μελών.
- Επικύρωση και καταχώρηση.

⁴ Βλ. www.ec.europa.eu

6.2 Οφέλη από την εφαρμογή του συστήματος EMAS

Τα κύρια οφέλη που μια επιχείρηση μπορεί να αποκομίσει, μέσω της εφαρμογής του συστήματος EMAS, όπως αυτά καταγράφονται στην επίσημη σελίδα του οργανισμού είναι τα εξής ακόλουθα (www.ec.europa.eu):

- 1) Βελτιωμένη αξιοπιστία, διαφάνεια και φήμης επιχείρησης, καθώς:
 - επαληθεύεται η συνεχής βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων
 - υπάρχει ανεξάρτητη επικυρωμένη αναφορά μέσω περιβαλλοντικής δήλωσης
 - δίνεται στην επιχείρηση μια ευκαιρία να ξεχωρίσετε από το πλήθος των επιχειρήσεων μέσω του EMAS, που οδηγεί σε αυξημένες επιχειρηματικές ευκαιρίες σε αγορές που δίνουν προτεραιότητα στις πράσινες παραγωγικές διαδικασίες
 - δημιουργούνται καλύτερες σχέσεις με τους πελάτες, την τοπική και ευρύτερη κοινότητα και τους ρυθμιστικούς φορείς
 - γίνεται χρήση του λογότυπου EMAS ως εργαλείο μάρκετινγκ
- 2) Βελτιωμένη διαχείριση περιβαλλοντικών κινδύνων και ευκαιριών:
 - εγγύηση πλήρους κανονιστικής συμμόρφωσης με την περιβαλλοντική νομοθεσία
 - μειωμένος κίνδυνος προστίμων που σχετίζονται με την περιβαλλοντική νομοθεσία
 - κανονιστική ανακούφιση
 - πρόσβαση σε κίνητρα απορρύθμισης
 - πρόσβαση σε δημόσιες συμβάσεις
- 3) Βελτιωμένη περιβαλλοντική και οικονομική απόδοση:
 - βελτιωμένη περιβαλλοντική και οικονομική ποιότητα περιβαλλοντικής διαχείρισης
 - αποδοτικότητα πόρων και απόδοση εξοικονόμησης κόστους
- 4) Βελτιωμένη εργασιακή ενδυνάμωση και παροχή κινήτρων στους εργαζομένους:
 - βελτιωμένο περιβάλλον εργασίας
 - ενισχυμένη αφοσίωση των εργαζομένων
 - μεγαλύτερη ικανότητα δημιουργίας ομάδων

Συνοψίζοντας, λοιπόν και σύμφωνα με τους Milieu Ltd. And RPA Ltd. (2009), η εφαρμογή ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης παρέχει στις επιχειρήσεις ευκαιρίες για καλύτερη και αποδοτικότερη διαχείριση πόρων και κατ' επέκταση, εξοικονόμηση πρώτων υλών και ενέργειας. Συνακόλουθα επέρχεται μείωση στα λειτουργικά έξοδα της εν λόγω επιχείρησης. Επιπλέον, στις παραπάνω επιχειρήσεις παρέχονται νομοθετικές ελαφρύνσεις, οι οποίες ποικίλουν ανά κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ακόμη, δεδομένου ότι οι εγγεγραμμένες στο σύστημα EMAS επιχειρήσεις θέτουν τις λειτουργίες τους σε αξιολόγηση, δύνανται να μειώσουν την πιθανότητα κινδύνου. Μέσω της μείωσης κινδύνου επέρχεται ασφάλεια ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης είτε αυτά ανήκουν στο εξωτερικό περιβάλλον (επενδυτές, προμηθευτές, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, είτε στο εσωτερικό περιβάλλον (εργαζόμενοι, διοίκηση) της επιχείρησης (Milieu Ltd. and RPA Ltd, 2009).

Επιπρόσθετα, η εγγραφή στο σύστημα EMAS, προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις, καθώς το λογότυπο EMAS καθώς και η πιστοποίηση, αποδεικνύουν την εφαρμογή ενός ορθού Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν στις προωθητικές ενέργειες των επιχειρήσεων, διεκδικώντας έτσι αύξηση του μεριδίου τους στην αγορά.

Τέλος, η εγγραφή στο σύστημα EMAS, παρέχει κανονιστική συμμόρφωση στις επιχειρήσεις όσον αφορά την περιβαλλοντική νομοθεσία, καθώς και σημαντικά οφέλη ως προς το περιβάλλον, μειώνοντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στον ελάχιστο δυνατό βαθμό από μεριάς των επιχειρήσεων (Milieu Ltd. and RPA Ltd., 2009).

7.Εξέταση της πιθανότητας να γίνουν νομικά δεσμευτικές οι δράσεις των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Όπως έχουμε προαναφέρει σε προηγούμενες ενότητες, η υιοθέτηση ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης από τις επιχειρήσεις είναι εθελοντικού χαρακτήρα. Από τη στιγμή, όμως, που η εκάστοτε επιχείρηση θα επιλέξει να εφαρμόσει αυτή τη διαδικασία και ειδικότερα αν επιθυμεί να λάβει πιστοποίηση των δύο πιο ευρέως διαδεδομένων προτύπων περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001 ή EMAS, οι δράσεις τις υπόκεινται σε υποχρεωτικά βήματα και κανονισμούς οι οποίοι πρέπει να τηρούνται με βασικό επίκεντρο την κείμενη περιβαλλοντική νομοθεσία.

Δεδομένης της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν οι φορείς πιστοποίησης, καθώς το εκάστοτε Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης είναι εξατομικευμένο στην επιχείρηση ή τον οργανισμό που το εφαρμόζει, εύκολα γίνεται διακριτή η ανάγκη συγκεκριμένων κανονισμών και οδηγιών που θα πρέπει να τηρούνται καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής του συστήματος.

Βάσει των παραπάνω και δεδομένων των στόχων που έχουν τεθεί αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη έως το 2030, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τονίζει την ανάγκη συγκεκριμενοποίησης και νομικής κύρωσης συγκεκριμένων δράσεων και καλεί όχι μόνο την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τους παγκόσμιους ηγέτες, καθώς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις να συμβάλλουν στους στόχους αυτούς. Παρακάτω, παρατίθενται οι δράσεις οι οποίες τονίζεται ότι θα πρέπει να γίνουν νομικά δεσμευτικές από πλευράς των επιχειρήσεων και των οργανισμών που θέλουν να συμβάλλουν στην βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών και να συμβάλλουν στους τρεις πυλώνες της αειφόρου ανάπτυξης⁵:

- Υπογραμμίζεται η σημασία μιας ολοκληρωμένης συστημικής προσέγγισης, αναφορικά με την κατάρτιση και την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών, σχετικά με τη μείωση των αέριων του θερμοκηπίου και τονίζεται συγκεκριμένα η ανάγκη αποσύνδεσης της οικονομικής ανάπτυξης και της ανθρώπινης ευημερίας από την κατανάλωση των πόρων, καθώς η αποδοτικότητα των πόρων, οδηγεί συνακόλουθα στη μείωση των εκπομπών αερίων και άλλων περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων, ενώ

⁵ Για την κατωτέρω ανάλυση:

Βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Διάσκεψη του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή, 2016, Μαρακές, Μαρόκο (COP22)
Βλ. COMMISSION REGULATION (EU) 2017/1505 of 28 August 2017 amending Annexes I, II and III to Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of the Council on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS)

παράλληλα διευκολύνεται η βιώσιμη ανάπτυξη. Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι η αποδοτική χρήση των πόρων και των πρώτων υλών συμβάλλει σε περιβαλλοντικά, αλλά και οικονομικά οφέλη. Τέλος, τονίζεται ότι η κυκλική οικονομία και η σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων, δύνανται να συμβάλλουν σε καθοριστικό βαθμό στο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής.

- Υπογραμμίζεται, αναφορικά με τους τομείς της βιομηχανίας και της ανταγωνιστικότητας, ότι η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί προτεραιότητα στη σύγχρονη εποχή και θα πρέπει να επιδιωχθεί, συνολικά, σε παγκόσμιο επίπεδο, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η ενεργειακή ασφάλεια, η αειφόρος ανάπτυξη και η απασχόληση. Τονίζεται, επίσης, ότι είναι σημαντικό μεν να γίνεται ορθότερη χρήση των υφιστάμενων προγραμμάτων και μέσων, τα οποία είναι ανοιχτά και για τη συμμετοχή τρίτων χωρών σε αυτά, θα πρέπει δε να εισάγεται και ο παράγοντας της βιωσιμότητας στα προγράμματα αυτά.
- Όσον αφορά την ενεργειακή πολιτική, τονίζεται η σημασία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και της ενεργειακής απόδοσης, για τη μείωση των εκπομπών και την εξοικονόμηση πόρων, την πρόληψη και την ενεργειακή ασφάλεια και την προστασία των ευπαθών. Τονίζεται η ανάγκη προώθησης μέτρων για την ενεργειακή απόδοση, καθώς και για την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Τέλος, τονίζεται ότι η ενεργειακή απόδοση, καθώς και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αποτελούν δύο από τους βασικούς πυλώνες της ενεργειακής ένωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Αναφορικά με τη δράση των μη κρατικών φορέων, τονίζεται η σημαντική συμβολή που διαδραματίζουν ολοένα και περισσότερο, σχετικά με τα περιβαλλοντικά και ζητήματα και δεδομένου αυτού τονίζεται η σημασία της συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων, της επιχειρηματικής κοινότητας, των περιφερειών, των διεθνών οργανισμών και των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, προκειμένου να δημιουργηθεί μια ισχυρή παγκόσμια συνιστώσα για τη δημιουργία ανθεκτικών στην κλιματική αλλαγή κοινωνιών. Επιπλέον, υπενθυμίζεται σε όλα τα συμβαλλόμενα μέλη ότι η μεμονωμένη δράση είναι εξίσου σημαντική με αυτή των κυβερνήσεων και των οργανισμών.
- Τονίζεται η αναγκαιότητα προσαρμογής που υπάρχει από μεριάς όλων των χωρών που επιθυμούν να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες για ανθεκτικότητα απέναντι στην κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη και επισημαίνεται η ανάγκη θέσπισης

μακροπρόθεσμων στόχων. Οι αναπτυσσόμενες χώρες, έχουν συμβάλλει ελάχιστα στην κλιματική αλλαγή, παρά το γεγονός αυτό, όμως, είναι οι πλέον ευαίσθητες στις αρνητικές επιπτώσεις της, δεδομένου ότι έχουν τη μικρότερη δυνατότητα προσαρμογής. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και οι υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες, καλούνται να αντιμετωπίσουν το ζήτημα των κοινωνικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και να παράσχουν στήριξη στις φτωχότερες χώρες.

- Τέλος, υπογραμμίζεται η σημαντική συμβολή των αναπτυσσόμενων χωρών στους τεθέντες στόχους της αειφόρου ανάπτυξης και η ουσιαστική ανάγκη που υπάρχει για βοήθεια αυτών των χωρών στην υλοποίηση των σχεδίων τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της τεχνογνωσίας και της εμπειρίας που διαθέτει, καθώς και της παγκόσμιας επιρροής που έχει, θα πρέπει να συμβάλει ουσιαστικά στην υποβοήθηση αυτών των χωρών, με απώτερο στόχο τη μετάβαση σε μια παγκόσμια κοινωνία χαμηλών ρύπων και στην οικοδόμηση κοινωνιών με μεγαλύτερη ευημερία από οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής άποψης.

Συμπεράσματα

Στην εποχή που διανύουμε, γίνεται σαφές πως οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί παγκοσμίως, αν θέλουν να εξασφαλίσουν την ορθή τους λειτουργία και να συμβάλλουν στην οικοδόμηση μιας παγκόσμιας κοινωνικής ευημερίας, δεν μπορούν να παραλείψουν από το σχεδιασμό και τη λειτουργία τους τον περιβαλλοντικό παράγοντα.

Τις τελευταίες δεκαετίες η έννοια της περιβαλλοντικής διαχείρισης έχει αποκτήσει ουσιώδη σημασία στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με τις νομικές περιβαλλοντικές υποχρεώσεις στις οποίες υπόκεινται οι εν λόγω επιχειρήσεις.

Στη συγκεκριμένη εργασία καταδεικνύονται οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης και ο τρόπος με τον οποίο τα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην επίτευξη αυτών.

Επιπλέον, αναλύονται τα δύο κυριότερα πρότυπα Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, το ISO 14001 και το EMAS και παρουσιάζονται τα βήματα και οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να εφαρμοστούν, ούτως ώστε να λάβουν την επιθυμητή πιστοποίηση από τους δύο αυτούς φορείς.

Στο τελευταίο κομμάτι της παρούσας εργασίας, αναδεικνύεται η ανάγκη ακόμα πιο συγκεκριμένης νομικής οριοθέτησης, αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα τα οποία θα πρέπει οι οργανισμοί και οι επιχειρήσεις να λαμβάνουν υπόψιν τους και να ενσωματώνουν στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Η ανάγκη αυτή έχει γίνει πλήρως αντιληπτή από τη μεριά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από την παγκόσμια κοινότητα. Μέσω της νομικής δέσμευσης των περιβαλλοντικών δράσεων διάγεται η ορθότερη χρήση των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, καθώς παρά τον εθελοντικό και εξατομικευμένο για κάθε επιχείρηση χαρακτήρα της υιοθέτησής τους, οι νομικά θεσπισμένες περιβαλλοντικές δράσεις και περιορισμοί είναι απολύτως δεσμευτικές για τις επιχειρήσεις που τα εφαρμόζουν.

Κλείνοντας, παρατίθενται αποφθέγματα δύο φιλοσόφων οι οποίοι από τους περασμένους αιώνες, ακόμη, είχαν εντοπίσει την αναγκαιότητα της ορθής χρήσης των περιβαλλοντικών πόρων και το καταδεικνύουν μέσα από τα συγγράμματα τους.

Ο Friedrich Engels, στο κείμενό του «Ο ρόλος της εργασίας στην εξανθρώπιση του πιθήκου» αναφέρει σχετικά με το περιβάλλον: *«Ας μην κολακευόμαστε όμως υπερβολικά για*

τις ανθρώπινες νίκες πάνω στην φύση. Για κάθε τέτοια νίκη η φύση παίρνει την εκδίκησή της από μας. Κάθε νίκη, είναι αλήθεια, φέρνει σε πρώτο στάδιο τα αποτελέσματα που περιμέναμε, αλλά στη συνέχεια σε ένα δεύτερο και τρίτο στάδιο έχει εντελώς διαφορετικά, απρόβλεπτα αποτελέσματα που πολύ συχνά ακυρώνουν τα πρώτα αποτελέσματα»

[...]

«Έτσι σε κάθε μας βήμα ας θυμόμαστε ότι δεν ελέγχουμε την φύση όπως ο κατακτητής έναν ξένο λαό, όπως κάποιος που στέκεται έξω από την φύση, αλλά ότι εμείς, με τη σάρκα, το αίμα και το μυαλό μας, ανήκουμε στη φύση και υπάρχουμε μέσα της και ότι όλη η γνώση μας συνίσταται στο γεγονός ότι έχουμε το πλεονέκτημα έναντι όλων των άλλων πλασμάτων πως μπορούμε να μάθουμε τους νόμους της και να τους εφαρμόζουμε σωστά».

Τέλος, ο Karl Marx στο «Κεφάλαιο» αναφέρει σχετικά με την ανάγκη κληροδότησης ενός περιβάλλοντος βιώσιμου και για τις μελλοντικές γενεές: *«Από την άποψη ενός ανώτερου κοινωνικοοικονομικού σχηματισμού, η ατομική ιδιοκτησία συγκεκριμένων ατόμων πάνω στον πλανήτη θα φαίνεται εξίσου παράλογη με την ατομική ιδιοκτησία ενός ανθρώπου πάνω σε άλλους ανθρώπους. Ακόμη και μια ολόκληρη κοινωνία, ένα έθνος ή όλες ταυτόχρονα οι υπάρχουσες κοινωνίες δεν είναι ιδιοκτήτες του πλανήτη. Είναι απλώς οι δικαιούχοι του, και έχουν την υποχρέωση να τον κληροδοτήσουν σε μια καλύτερη κατάσταση στις επόμενες γενιές, όπως κάθε καλός οικογενειάρχης».*

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα

Βαξεβανίδου, Μ. (2008). *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Συμβολή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη και την αποτελεσματική διοίκηση των Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων*, Σπουδαί, Τόμος 58, 91-114.

Engels, F. and Harman, C. (2011). *Ο ρόλος της εργασίας στην Εξανθρώπιση του Πιθήκου/ Ο ρόλος και η καταγωγή της ανθρώπινης κοινωνίας*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). *Πράσινη Βίβλος: Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*, Βρυξέλλες.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). *Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Μία συνεισφορά των επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη*, Βρυξέλλες.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006). *Πραγμάτωση της εταιρικής σχέσης για τη μεγέθυνση και την απασχόληση: Να γίνει η Ευρώπη πόλος αριστείας στον τομέα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης*, Βρυξέλλες

Μάρδας, Δ. (2008). *Από την ΕΟΚ στην ΕΕ: Από την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς έως την πολιτική ενοποίηση του Ευρωπαϊκού χώρου*, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.

Μάρξ, Κ. (2013). *Το Κεφάλαιο: Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας – Το Προσές Κυκλοφορίας του Κεφαλαίου*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Ντάνος, Ε. (2007). *Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης*, ΤΕΙ Ηπείρου, Πρέβεζα.

Ογγάρη, Κ. (2015). *Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος.

Παπανδρέου, Α., Σαρτζετάκης, Ε. (2002). *Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο*, Αγορά Χωρίς Σύνορα, Τόμος 8, 103-117.

Παπής, Κ., Μπατζιάς Φ. (2003). *Διοίκηση Ολικής Ποιότητας και Διαχείριση Περιβάλλοντος*, Τόμος Ε, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Παρίση, Μ. (2011). *Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης: Περιγραφή και σύγκριση των προτύπων ISO 14001 και EMAS*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Ξενόγλωσση

Darnall, N. and Edwards, D. (2006). *Predicting the Cost of Environmental Management System Adoption: the role of capabilities, resources and ownership structure*, Strategic Management Journal, Vol.27, 301-320.

Gunningham, N. and Sinclair, D. (1998). *New Generation Environmental Policy: Environmental Management Systems and Regulatory Reform*, Melbourne University Law Review, Melbourne.

Halkos, G. and Evangelinos, K. (2002). *Determinants of Environmental Management System Standards Implementation: Evidence from Greek Industry*, Business Strategic and the Environment, Vol. 11.

Heinelt, H. and Smith, R. (2003). *Sustainability, Innovation and Participatory Governance*, Ashgate Publishing Limited, England.

Hillary, R. (1997). *Environmental Management Systems and Cleaner Production*, New York.

Milieu Ltd. And RPA Ltd. (2009). *Study on the Costs and Benefits of EMAS to Registered Organizations*, Environment for the European Commission.

Nordhaus, D. W. (2001). *After Kyoto: Alternative Mechanisms To Control Global Warming*, Paper prepared for a joint session of the American Economic Association and the Association of Environmental and Resource Economists, Atlanta, Georgia.

Rezaee, Z. and Elam, R. (2000). *Emerging ISO 14000 environmental standards: a step-by-step implementation guide*, Managerial Auditing Journal, Vol. 15, 60-67.

Rondinelli, D. and Vastag, G. (2000). *Panacea, common sense, or just a label?: The value of ISO 14001 environmental management systems*, European Management Journal, Vol. 18, 499-510.

Ruzevicius, J. (2009), *Environmental Management Systems and Tool Analysis*, Engineering Economics, Vol. 4, 49-59.

Technical report by the Bureau of the United Nations Statistical Commission (UNSC) on the process of the development of an indicator framework for the goals and targets of the post-2015 development agenda.

Wever, G. (1996). *Strategic Environmental Management: Using TQEM and ISO 14000 for Competitive Advantage*, New York.

Zutshi, A. and Sohal, A. (2004). *Adoption and maintenance of environmental management systems: Critical success factors*, *Management of Environmental Quality An International Journal*, Vol. 15, 399-419.

Νομοθεσία

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1836/93 του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 1993 για την εκούσια συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Μαρτίου 2001 για την εκούσια συμμετοχή οργανισμών σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Διάσκεψη του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή, 2016, Μαρακές, Μαρόκο (COP22)

COMMISSION REGULATION (EU) 2017/1505 of 28 August 2017 amending Annexes I, II and III to Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of the Council on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS)

Ιστοσελίδες

ISO in Figures (2019)

www.ec.europa.eu

www.ecogreens.gr

www.elot.gr

www.iso.org

www.unric.org